

**Linköpings
kommun**

TINNERÖ
EKLANDSKAP

Torpet Högstorp i naturreservatet "Tinnerö
eklandskap kultur och natur"

Historisk utredning

Högstorp

Gert Franzén

Brotorp (Högstorp) och dess innehavare

Att det vi idag kallar Högstorp tidigare var benämnt Brotorp står utom all tvivel. Det är även troligt att detta Brotorp ännu tidigare – före 1640 – hette Bro. En trolig möjlighet är att stället Bro låg alldeles nära bron (idag fragmenterad husgrund) och sedan flyttades och blev Brotorp. Namnet Högstorp torde vara så sent som slutet 1800-tal, när grenadjären Hög och hans familj bodde där. Vi vet ur källorna att torpet dessförinnan benämndes Brotorp under mer än 200 år, dvs Livgrenadjärtorpet Brotorp No 24. I soldatregistret har torpet nr FL-02-0024. I det följande kommer Bro(n), Brotorp och Högstorp att ses som samma enhet.

Kartskissen t.v. är en snabb avritning från storskifteskartan 1758 härunder och visar torpet och dess närmaste omgivning. Intill torpet åt väster passerar en fägata från Halshöga Lillgård till Storängen.

Husens placering liknar mycket den som kan beskådas som Ryttargården vid fågeldammarna nära Garnisonen, se bilden i slutet av texten, sid 5.

Bilden nedan är ett utsnitt ur storskifteskartan över Halshöga 1758, en mycket vackert färglagd karta med många intressanta påskrivna uppgifter. Brotorp ligger i kartans mitt.

Raden av innevånare i torpet inleds med uppgifter från *Anders Welander* i Slaka Hembygdsförening, som har forskat i dessa äldsta uppgifter.

Bron under Crono (Halshöga)

1622	Bos: 2 kor	Jon
1623	Bos: 2 kor	Jon
1627	Bos: 3 kor	Jon
1628	Mant: 2, Bos: 3 kor	Jon
1629	Mant: 1, Bos: 2 kor	Jon
1630	Mant: 1, Bos: 2 kor	
1631, 7 feb	Mant: inhys, Bos: 1 koo	Jon widh bron
1632	Bos: 1 ko	Jon
1635, 4 jan	Mant: 1, Bos: 1 koo	Jon

Brotorp under Halshöga no 1

1640	Mant: 2, Bos: 1 koo	Jöns på Brogatorpet
1641	Mant: 1, Bos: 1 koo	Jöns på Brogatorpet
1643	Mant: 0	Jöns
1654	Mant: 2	Olof P. ?
1655	Mant: 2	Olof P. ?

1688 Skyttgården 2 stn

1686 Första gången Brotorp nämns som soldattorp. Det sker i Vigsel-boken 1683 – 1735, Slaka sn, när sonen Jon blir döpt den 21 mars. ”Soldatens i Broatorp”. Indelningsverket var då nyligen infört och åtskilliga soldater finns upptagna i boken vid den tiden, men inte så ofta var de hade sina hemvister.

1758 ”Soldatetorpet beläget starax wästan för storängen, hafwade kring om sig åcker uti trenne lyckor, af dels mo= dels ör= dels Ler=jord à 2^a kornet.”
(Angivet på storskifteskartan 1758)

Soldatregistret förtäljer följande:

	Född – Död	Antagen – Avsked
Germund BROMAN		– 1720.11.12
Anders BROMAN ANDERSSON		1721.01.18 – 1721.06.20
Svän HALLBERG ANDERSSON	1703 – 1742.10.18	1727.09.05 – 1742.10.18
Nils HALLBERG NILSSON	1718 –	1743.01.13 – 1763.01.22
Jonas (Johan) HALLÉN	1740	1765.12.18 –
Hagvin Erik LAGERHOLM		1791.09.27 –
Nils MUNTER	1780	1802.. –
Olof WALLIN	1779 – 18120618	1805.. –
Nils SJÖBERG	1790 – 18131129	1811.09.02 – 1813.11.29
Samuel LITEN	1793 –	1815.08.22 – 1842..
Anders Fredrik HÄGER	18191103 –	1842.12.12 – 1863.06.20
Gustaf Adolf HÖG	18430914 –	1864.03.17 –

Följande uppgifter är framkomna ur *kyrkböcker Slaka sn*, främst husförhörslängder.

1795. Änkan **Anna Stina Svensdotter**, flyttar från Kärna till Brotorp. Hon var född 1745 i Vist. År 1801 flyttade hon vidare till Sanden i Slaka.

1796. Torparen **Henric Nilsson** kom till Brotorp fr St Lars. Han var född 1750 i Björsätter och var sedan 1793 gift med Brit Andersdotter, född i St Lars 1773. Paret fick dottern Brit Maria år 1793.

1798. Torparen **Per Andersson**, född 1753 i Vårdnäs sn. Han var sedan 1782 gift med Catharina Andersson, född 1754 i Slaka sn. Sonen Anders föds 1783 och Carl Peter 1786(?).

1803. Soldaten **Nils Munter**, född i Vikingstad år 1776, kom till Brotorp från Gammelkil och samma år kom Catharina Alexandersdotter och de båda gifte sig 1807. Även Catharina var från Gammelkil, född 1762. Livgrenadjären Nils dog av någon anledning i Gävle år 1809, varvid hans änka flyttade åter till Gammelkil.

1806. Flickan **Maja Grillsdotter**, endast 16 år gammal, flyttar till Brotorp. Hon var född i Slaka sn 1790, och kom närmast från Veta. Maja flyttade till Halshöga 1807.

1809. Livgrenadjären **Anders Katig** efterträdde direkt efter Munters frånfälle. Han var född i Kimstad 1784, men kom närmast från Askeby. Han dog redan den 24 april 1811, 27 år gammal. Katig var ogift.

1811. Livgrenadjären **Nils Sjöberg** efterträdde Katig. Han var född i Viby 1790.10.22 och kom närmast från St Lars sn. Han gifte sig 1812.09.27 med Anna Stina Åhlfeldt, född i St Lars 1789 och kom nu från St Lars.
1813.03.09 sonen Nils Gustaf, som dog året efter, 1814.10.21.
Nils led av lungсот och avled 1813.11.29, endast 23 år gammal.
Hustrun Anna Stina flyttade 1814 tillbaka till St Lars efter sin korta tid på Brotorp.

1815. Livgrenadjären **Samuel Andersson Liten** flyttar in. Han var född i Slaka 1793.08.20 och kom närmast från Vikingstad d. 10 april. Han kom som dräng till Halshöga och blir antagen till soldat 1815.08.22. Den 25/8 1816 gifter han sig med Maja Stina Samuelsdotter, som var född i Nykil och kom närmast från Skeda.
1817.04.14 dottern Inga Greta. Hon flyttar, men kommer tillfälligt tillbaka 1835 och flyttar vidare till Skeda 1836. Hon gifter sig 1841.
1822.09.29 dottern Maja Stina.
1825.03.08 dottern Johanna. Hon flyttar till Åtvid 1843
1828.08.04 sonen Johan Samuel. Han dör redan 1832.
Samuel Liten var en av de indelta soldater som arbetade på bygget av Göta Kanal. Han var där åtminstone året 1816.

1843. Livgrenadjären **Anders Fredrik Häger** flyttar in från St Lars. Han är född 1819.11.03 i Nykil. Han gifter sig inflyttningsåret 1843 med Samuel Litens dotter Maja Stina Samuelsdotter, se ovan.

1847.02.01 dottern Sophia.

1848.08.08 dottern Emelie Christina

1851.05.18 sonen Carl Johan. Han var dövstum.

1857.08.18 sonen August Reinhold

1859.08.03 dottern Vilhelmina Eugenia

1861.11.03 dottern Hilma Augusta

Häger får avsked 1863.06.20

1845. Flickan **Carolina Hedlund**, född 1829.04.13 flyttar in hos familjen, men flyttar vidare till Linköping året därpå, 1846.

1847. Barnhemsbarnet (fosterdotter) **Sofia Vilhelmina Eugenia Lundqvist**, f. 1838.10.17, flyttar in 9 år gammal. Hon kommer från Stockholm. Hon flyttar 1853 vidare till Skeda.

1864. **Samuel Peter Gellert** arrenderar torpet 1864.11.22. Han är f. 1837 i Skeda. Han gifte sig 1862.10.31 med Sofia Elisabeth Friberg, f. 1834.07.03 i Gränna.

Båda anges som ofärdiga och får fattigunderstöd.

1863.10.02 dottern Hildur Josefine.

1865. **Gustaf Adolf Hög** flyttar in. Han är född 1843.09.14 i St Lars och gifter sig d. 1867.12.29 med Lovisa Vilhelmina Persdotter, f. 1846.05.26 i Nykil. Hon flyttade in 1867.10.24. Hon dör 1904.05.11.

1868.09.23 sonen Carl Gustaf

1870.05.06 sonen Johan August

1872.06.28 dottern Clara Vilhelmina.

Hon flyttar till Häradshammar 1890, återkommer 1891.11.16, till Brotorp, och flyttar vidare till St Lars 1892.10.20

1879.06.09 dottern Elin Lovisa. Flyttade 1894.11.09 till Linköping

1883.01.30 dottern Emilia Maria. Flyttade 1903.11.01 till Linköping

1890.05.28 dottern Beda Cecilia

1894.01.12 fostersonen Ivar August Hög, inflyttad från Vist. ("oäkting")

F.d grenadjären själv lever ännu mot slutet av 1910 och är då en av de "På socknen skrivne", dvs troligen boende i annan socken än Slaka. En muntlig uppgift säger att han kom till Kärna socken. På äldre dar var han, enl. en nutida släkting, en "gammal man med vitt skägg".

1895. Grenadjären **Karl Oskar Andersson Hall** flyttar 1895.11.08 in på Brotorp från Skeda. Han var född 1875.12.04 i Skeda. Han gifter sig 1899.05.06 med Anna Augusta Hagström, f. 1872.10.05 i Slaka.

1899.09.21 sonen Johan Erik Olof

1900.12.28 dottern Ingrid Anna Ottilia

Andersson Hall var den siste soldaten på Brotorp och lämnade platsen 1902.04.03 för Linköping.

1902(?) Arbetaren Oskar Johansson, f. 1875.06.16 i Gammelkil, flyttar in från Hag (Slaka). Han gifte sig 1902.10.19 med Hulda Maria Rudgren, f. 1880.01.30 i Vist.

1900.02.06 sonen Oskar Harry.

De flyttar 1912.11.18 till Hag och var såvitt känt de sista som bebodde Brotorpet, som då hade varit i bruk i 300 år.

Torpet revs på 1930-talet, kanske 1937.

Epilog

Under 1800-talet ifrågasattes indelningsverket allt oftare, naturligt nog framför allt från bondeståndets håll, eftersom det var bönder som stod för kostnaderna. De hävdade vid mitten av seklet att endast kavalleriet var stridsdugligt, medan resten bestod av uniformerade torpare. Genom ett riksdagsbeslut 1873 bestämdes det att indelningsverket successivt skulle ersättas med värnplikt. Avvecklingens avslutande del genomfördes 1901, men den siste indelte soldaten fullgjorde, trots hög ålder, fortfarande sina kontrakterade repetitionsövningar vid I 8 i Uppsala ända in på senare delen av 1900-talet. *Citerat ur Wikipedia.*

Ryttartorpet i Linköping ger en bra uppfattning om hur ett soldattorp såg ut under indelningsverkets tid. Se vidare Garnisonsmuseets hemsida, nedan.

Värdefulla sajter:

<http://www.arkivdigital.se/>

<http://biphome.spray.se/garnisonsmuseet>

<http://hem.passagen.se/mrwalker/sven.html>

Stort tack till er som har hjälpt mig i arbetet:

Ruben Brage, mångkunnig i natur, kultur och släktforskning

Alva Larsson, botanist

Kerstin Remar, van släktforskare

Anders Welandar, van vid källmaterialen

2009.01.13

Gert Franzén

www.franzark.com

Indelta soldater ca 1930.

Växter kring ett lifgrenadiertorp i Slaka socken.

700 meter NV gården Äbbelyckan i Slaka socken har legat ett lifgrenadiertorp tillhörande Hallshöga gård. Enligt uppgift revs torpet 1937.

Kvarstående på torpgrunden finns en del mindre vanliga växter. Mest iögonfallande är en gulblommande jättevädd. Efter förfrågan på Lunds botaniska institution har jag fått veta att vädden är *Cephalaria alpina* men inget svenskt namn angavs. Tidigare var den känd som förvildad endast på en plats norr om Visby, där den är naturaliserad och har insamlats av botanister under mer än 50 år.

En annan märklig växt, renfaneliknande och dito doftande, men med röllikeliknande blommor befanns vara *Tanacetum macrophyllum* (röllikekrage). Tydligen har det vållat en del besvär att placera den i rätt släkte. Sålunda har den hetat såväl *Chrysanthemum macrophyllum* som *Achillea tanacetifolia*.

Här följer en artlista på kvarstående växter "ogräsen" oräknade.

<i>Lilium bulbiferum</i>	brandlilja
<i>Allium ursinum</i>	ramslök
<i>Allium scorodoprasum</i>	skogslök
<i>Hemerocallis fulva</i>	brunnröd daglilja
<i>Saponaria officinalis</i>	såpnejlika
<i>Corydalis solida</i>	stor nunneört
<i>Corydalis nobilis</i>	sibirisk nunneört
<i>Ribes alpinum</i>	måbär
<i>Prunus insititia</i>	krikon
<i>Mercurialis perennis</i>	skogsbingel
<i>Myrrhis odorata</i>	spansk körvel
<i>Vinca minor</i>	vintergröna
<i>Polemonium caeruleum</i>	blågull
<i>Lonicera xylosteum</i>	skogstry
<i>Adoxa moschatellina</i>	desmeknopp
<i>Cephalaria alpina</i>	"jättevädd"
<i>Tanacetum macrophyllum</i>	röllikekrage
<i>Petasites hybridus</i>	pestskräp
<i>Inula helenium</i>	ålandsrot

Några växter vid torpet Högstorp

Röllikekrage

Rysk hesperis

Ålandsrot

Rosenlök

Alpjättevädd

Stor nunneört

